

Na rubovima stvarnosti

(Nikola Živanović, *Carmina Galli*, Narodna biblioteka „Stefan Prvovenčani“, Kraljevo, 2014)

U svom čuvenom eseju „Tradicija i individualni talenat“, Tomas Sterns Eliot je na jednom mestu zabeležio da tradicija „obuhvata osećanje istorije za koje, bezmalo, možemo reći da je neophodno svakom onom ko bi hteo da bude pesnik i posle svoje dvadeset pete godine; a to osećanje istorije uključuje zapažanje ne samo onoga što je prošlo u prošlosti, već i što je sadašnje u prošlosti; osećanje istorije prisiljava čoveka da ne piše prožet do srži samo svojom generacijom, već sa osećanjem da čitava evropska literatura počev od Homera, i u okviru nje čitava literatura njegove sopstvene zemlje, istovremeno egzistiraju i istovremeno sačinjavaju jedan poredak“. Nije slučajno što prikaz nove pesničke knjige Nikole Živanovića (1979) započinjemo baš ovim rečima T. S. Eliota. Budući da Živanović svoju knjigu otvara prepevom upravo Eliotove „Ljubavne pesme Svetog Sebastijana“ i da je misao ovog velikana engleske i svetske književnosti prisutnija nego što se to na prvi pogled može videti, važno je već na samom početku ukazati na neke od osnovnih intencija ovog kragujevačkog pesnika.

Naime, uzimajući u obzir da zbirka *Carmina Galli*, jednim svojim delom, koketira sa motivima i pesnicima iz rimske književnosti, shvatamo da se pesnik Nikola Živanović vraćao izvorima evropske književnosti, kako bi, u eliotovskom smislu reči, istražio šta se o sadašnjosti može reći kroz neke „stare“ forme. Kombinujući različite vrste stihova i prilagođavajući „rimske teme“ sadašnjem trenutku, ovaj pesnik je posvedočio da antička tradicija, u ovom slučaju rimska, može i te kako biti plodotvorna za savremenu poeziju.

Zbirka sadrži 35 pesama koje nisu raspoređene po ciklusima (ako ne računamo mini ciklus „Godine učenja“, koji sâm sadrži 17 pesama,

koje se zajedno mogu čitati kao jedna duža pesma, sastavljena iz više naslovljenih delova), ali koje, manje-više, objedinjuje slična tematsko-motivska struktura. Sâm naslov zbirke upućuje na latinsku reč *carmina*, što u prevodu znači pesma (*Carmina Burana*; *Carmina Catulli*), kao i na rimskog pesnika i državnika Kornelija Gala, koji je živeo u doba Avgusta, a iza kojeg nije ostala sačuvana niti jedna pesma. Pesme su okupljene oko nekoliko zajedničkih tema koje ćemo ovde predstaviti u binarnim opozicijama – stvarnost/„stvarnost“ (privid), mladost/starost, život/smrt, a kojima se pridružuju i teme ljubavi, prolaznosti, stradalništva, prirode i sl. Slika *Sveti Sebastijan*, delo Gvida Renija, [koja se nalazi na koricama knjige](#), takođe predstavlja jasnu aluziju na pojedine tematsko-motivske oblasti koje će u knjizi dobiti svoje pesničko uobličjenje. Kako je Živanoviću ovo četvrta zbirka pesama, vidi se da je u pitanju pesnik izražene pesničke samosvesti, čija poezija pretežno teži muzikalnosti. Naravno, nisu se sve pesme približile tom (auto)poetičkom idealu, ali one najuspelije, poput naslovne, svakako jesu. Evidentno je i to da se pesnik veoma dobro snalazi kako u vezanom tako i u slobodnom stihu, što se opet približava onom Eliotovom stavu iz teksta „Muzika poezije“ gde kaže da „nijedan stih nije slobodan za pesnika koji želi dobro da obavi svoj posao“.

Gostujući na Radiju Beograd 2, u emisiji „Kulturni krugovi“, u tematu „Gutenbergov odgovor“, Živanović je istakao da druga („Stvarnost, prva varijacija“), treća („Stvarnost, druga varijacija“) i četvrta pesma („Stvarnost, treća varijacija“) predstavljaju „filozofsku bazu“, odnosno „filozofski stav“ čitave zbirke. Baveći se pitanjem gde prestaje stvarnost, a počinje „stvarnost“, odnosno privid, što najbolje ilustruju stihovi iz pesme „Stvarnost, prva varijacija“ – „Odlaziš u svet, ovaj život, ovu ‘stvarnost’, / Ulice, dani, red, tvoje Ja, posmatrači. / Odlaziš u svet gde ništa nije stvarno, / Niti tu možeš doneti išta što ti znači“ – Živanović se prikazuje kao pesnik zrele misli i istančanog pesničkog sluha. Ovo relativizovanje sveta koji nas okružuje produkt

je pesnikove zapitanosti nad tim šta je zapravo istina i kad i kako nam se ona ukazuje. Potvrdu ovakvog stava nalazimo, između ostalog, i u pesmi „Hrist u crkvi N“, gde lirski subjekat na jednom mestu kaže: „Berkli je rekao da moja percepcija sveta / dokazuje da ja postojim / ali ne da postoji i svet“. Možemo reći da se u ovim stihovima pitanje šta je stvarnost dodatno usložnjava i, na samom kraju, uzdiže do paroksizma. Pesme koje se takođe mogu dovesti u (direktnu) vezu sa ovom temom su: „Kaže: ‘Ne poznaješ me’“, „Velika alba“, „Noć“, „U kosturnici“, „Carmina Galli“, kao i neke druge.

Iz pomenutog razgovora, koji je sa pesnikom vodila Tamara Krstić na talasima Radio Beograda 2, saznajemo da mini ciklus „Godine učenja“ predstavlja Živanovićeve rane poetske radove, koji do sada nisu imali priliku da budu objavljeni, a koji predočavaju put njegovog pesničkog sazrevanja. Pisane prvenstveno u vezanom stihu (sedmerac, deveterac, lirski deseterac, jedanaesterac i dvanaesterac) i inspirisane pretežno prirodom (čak osam pesama, odnosno delova nosi naslov „Proleće“), ove pesme pokazuju kako se kalio jedan od istaknutijih pesnika mlađe generacije. Jedna od najuspelijih pesama iz ovog mini ciklusa svakako je pesma „Katreni“. Ispevana u jedanaestercu, sa ukrštenom rimom, a sastavljena od četiri katrena, ova pesma anticipira filozofski stav iz ove zbirke, što se najbolje može videti iz sledećih stihova: „A znam i sam sam slep za mnogo toga, / Za neki detalj koji drugog sludi; / I zato patim i tražim vid Boga / Da pogledam te očima svih ljudi“. Lirski subjekat, opčinjen predmetom svoje ljubavi, pita se kako izgleda stvarnost, odnosno „stvarnost“, viđena tuđim očima. Jer, ono što se otkriva njemu, kao upućenom, nije isto kao ono što se otkriva neupućenima. Otuda želja da se voljena osoba sagleda „očima svih ljudi“.

Pišući o ovoj knjizi, pesnik i kritičar Branislav Živanović odlično je primetio veliki uticaj Ivana V. Lalića na pesništvo Nikole Živanovića.

Pesma koja, po našem mišljenju, najviše duguje Lalićevoj tradiciji jeste „U kosturnici“. Oplemenjena blagom ironijom, ova pesma teži da rekonstruiše jedan prošli život na osnovu ostataka kostiju. Ono što se vidi na kostima tu je tek da nasluti ono nevidljivo, ono što se ne može videti okom nepoetskog posmatrača. A, vrlo često, to što je najplemenitije ne ostavlja jasne tragove na materijalnim stvarima.

Na više mesta unutar zbirke, pesnik je ostavljao svoje autopoeitičke poruke kako bi pažljivi čitalac došao do ključa za čitanje i razumevanje njegove poezije. Da je pesniku više stalo do zvučanja, a ne do značenja, svedoče sledeći stihovi iz pesme „Velika alba“: „I u poeziji sam uvek prvo slušao muziku / Reči tek kasnije, / Ponekad“. Isto govore i završni stihovi pesme „Ključevi za Eliota“ gde se kaže: „Treba ga čitati istrajno i pažljivo / I bez razumevanja“. Naravno, „muzika poezije nije nešto što egzistira izvan smisla“, kaže Eliot u već citiranom tekstu „Muzika poezije“, pa tako i Živanovićeve pesme ne oskudevaju u značenju. Ključ je u tome da se akcenat stavlja na prvo od pomenuta dva elementa, a ne na drugo.

Pesme koje su, pored pomenutih, takođe vredne pažnje i pomena su „Stranci“, „Lice“, „Čovek koji nije imao ništa“, „Balada o usamljenosti“, „Reka spasa“... Iako su kritičari hvalili i prepoznavali smisao u izostanku ciklusa, zbirka bi nesumnjivo izgledala preglednije i tematski uobličenije da ciklusi ipak postoje. Međutim, ono što je interesantno u pogledu broja pesama jeste činjenica da se taj broj poklapa sa brojem pesnikovih godina. Pošto kod poetički osvešćenih stvaralaca nema mnogo slučajnosti, ovo možemo tumačiti kao simboličko potvrđivanje čoveka i pesnika unutar korica jedne knjige.

Iako nisu sve istog vrednosnog potencijala, pesme iz zbirke *Carmina Galli* nas podsećaju da je T. S. Eliot bio u pravu kada je tvrdio da je za modernog pesnika važno da, dok percipira sadašnjost, bude u neprestanom dosluhu sa prošlošću. Pesnik Nikola Živanović se tako

ispostavlja kao vredan Eliotov učenik, kome nije tesno ni u jednoj formi da iskaže svoju pesničku misao. Poslednji stihovi naslovne pesme – „Tvoja će dela Gaje nestati jednoga dana / A moje pesme čuće glasno kroz sva vremena, / Večne kao Rim što je, večite kao zvezde“ – predstavljaju san i imperativ gotovo svakog pesnika. Vreme će pokazati koliko će se Živanović približiti tom pesničkom idealu.